

niet en strekt tot eenig bysonder eigen gewin, bate of profijte, so hy ook eenen yegelijk versekert dat de Princen, Heeren, Hooft-luiden, Edel-luiden en andere by hem zijnde om hem te helpen in sijn rechtveerdig en pryselijk voornemen, om geen andere ootfakke haer en hebben op gemackt, dan door medelydentheid der wrede ellendigheid; de welke de ellendige Nederlanden gedwongen werden te verdragen. Daerom bid en versekert hy aen alle en elk bysonder, dat sy hem niet en laten voorstaen dat hy iet heeft voorgenomen om yemand eenig ongelijk te doen, maer na sijne uiterste macht, vlyd en neerstigheid henluiden te helpen en verlossen, en tot hare oude vryheid te brengen: dat daerom eenen yegelijken na sijne manlijke vromigheid hem te hulpe wilde komen, daerentusschen sal hy sorgvuldelijk beneerstigen dat God geeert, de tyrannige verdruckers verjaegt, de welvaert des vaderlands besorgt werde, en d'onderfaten in vryheid haerder conscientien geruust leven mogen onder de behoorlijke gehoorsaemheid des Coninx, biddende God dat hy hem met sijne alderhoogste macht wil bystaen, en dit goede en begonnen werk brengen tot eenen geluckigen uitgank.

Als hy nu in dat Quartier eenige dagen gelegen hadde, en daer niet veel meer victualie en was te bekommen om af te leven met so vele volks / so is hy opgetogen naer de Maes toe en heeft sijn leger geslagen tot Hellebrade by Neuremonde / en aen die van Neuremonde ontboden datse sijnen leger souden spijzen en victualieren. Maer als sy sulks niet en deden / so heeft hy de Stad opten heertenden Augusti genooftsaem met geweld ingekregen / alwaer sijne soldaten seer ongeschijtelijk geleest / en eenige Geestelijken seer onedelijken getracteert hebben / als namentlijk de Procurator en Sacrist van de Cathuisers / met noch twee oude Priesters / en Heer Pauwels van Maekelstede des Bisschops Cappellaen sijn in 't voorschreven Clooster heertijk omgebracht: noch is in de Kerke eenen Slaeken met eenen Dongjaert doofsteken / ook isser eenen Waimhepoeder genoemt Boer Reuter Winter door het Sacraments-huis doofsteken / en sijn meer andere seer qualijken getracteert. De Prince is alhier eenige dagen blijven leggen / en sijn de Gedeputeerden van de Staten van Holland alhier by den Prince van Oranien gekomen met geld en berseheringe door het krijgsvolk / alwaer oock berseherden saken onder hen-luiden gehandelt sijn / en hem te kennen gevehen sijnde dat het krijgsvolk in Holland seer qualijken mette Geestelijckheid leefden en veel ongeregeltheit by 't selve krijgsvolk gepleegt hadde. / heeft daer in twilfen voorsien en den 24 Augusti dit naerholgende Placcaet daer jegens uitgegeven.

Stemmonde by den Prince van Oranien

Placcaet by den Prince van Oranien

Willelm by der gratien Gods, Prince van Oranien, &c. Also tot onser kennisse gekomen is dat het krijgsvolk, 't welk wy nu in het Graefschape van Holland tot defensie van den selven Lande hebben, oock eenige andere grote insolentien dagelijx plegen, en grote overdaed en roverye doen, plonderende en spolievend de Kerken, Cloosteren, Cappellen, en private luiden, huisen en goeden onder 't dekfel dat de eigenaers van dien absent, of dat die goeden gevluht sijn van de eene plaetse tot de andere. Dat oock eenige hen vervorderen der huisluiden paerden en beesten te bekommen, door dien sy Pachteren sijn van Geestelijcke huisen of personen, of dat sy sijn van de Roomse Kerke en Religie 't welk is tegens onsen wille en intentie, gemerkt wy willen een yegelijk wie hy sy der Roomse of der Euangelise Religie toegedaen, so verre hy hem vredelijk draegt, achtervolgende den eed die de onderfaten der Coninkliker Majesteit en ons gedaen hebben, in sijn geheel blijven sal onbeschadigt. So ist, dat wy daer in willende voorsien interdiceren en verbieden allen en yegelijck onsen Oversten, Ritmeesteren, Capiteinen, Bevelhebben en gemene krijgsluiden te water of te lande en

allen anderen, niemand van wat conditie of state hy sy geestelijk of weerlijk te misdoen, beschadigen of verkorten in goede noeh in bloede, op poene van gestraft te worden aen der lijve, als wederspannige en perturbateurs van de gemete ruste en welvaert. Ordonnerende voorts en willende dat de vryheid in der Religie so wel van de Roomse als van den Euangelise gehouden, sonder dat yemand daer in eenig empeschement of letsel gedaen sal worden, op poene als voren. En om voorts alle goede ordre en krijgsdiscipline te onderhouden onder onsen krijgsvolke: willen en ordineren wy, dat sy hen reguleren en dragen sullen na de articulen daer sy-luiden alrede op gemonstert sijn of gemonstert sullen worden, op poene in de selve articulen begrepen, henluiden expresselijk interdicerende eenige Kerken, Cloosteren of andere geestelijke plaetsen te beroven of plonderen, of oock te invaderen yemands huisen en na hem te nemen de goeden daer in bevonden, onder dekfel dat sy-luiden hen absenteren of vyandlyken dragen tegen ons of den Staten van den lande: maer willen indien iemand bevonden word hem vyandelijk tegens ons en den Staten van den lande te dragen, dat des selfs goedereh geannoteert, en in bewaerder hand genomen sullen worden, by den Magistraet van den steden daer onder deselve bevonden sullen worden te leggen, en die ten platten lande bevonden sullen worden, sullen by die van den Rade in Holland in bewaerderhand genomen werden, en daer ter tijd en wijlen toe dat daer op gedisponeert sal sijn; of die voor prijs en verbeurt gehouden sullen wesen dan niet, daer van die van den Rade de kennisse en judicature hebben sullen, mitsgaders van allen anderen questien die gemoveert sullen worden, of eenige genomen goeden te water of te lande te pryke sullen gaen dan niet. Willen en ordineren daerom allen den genen die eenige goeden uit yemands huisen genomen en vervoert hebben, deselve of de juste estimatie van dien te restitueren, wederom te leveren in handen van de Magistraet van der Steden, en de goeden die sy op de platten lande gehaelt en genomen hebben, in handen van den Rade voorsz onder behoorlijke Inventaris, daer toe wy willen dat deselve realijken en by feiten bedwongen en geconstringeert sullen worden, en dat ten sijne met kennisse van saken verklaert worde of deselve voor prys tot vorderinge van de gemene saken behoren gehouden te worden dan niet. En also wy eenen yegelijken begeren te houden in sijn gerechtigheid en goeden, die hem tegens de Staten van den Lande niet en is dragende, so willen en ordineren wy by desen, dat de gene die om de tegenwoordige beroerten sonder anders moetwilliglyk en vyandelijk tegens ons en de gemene welvaert gehandelt te hebben, uit haerluider woonplaetse verftoeken sijn, 't sy geestelijk of weerlijk binnen den tijd van veertien dagen naer de publicatie van desen weder in hare goeden komen sullen, die sy ten tijde van haer vertrek hadden en besaten, die henluiden wederom volgen sullen, so verre die niet verklaert worden voor prijs ten behoeve van de gemene sake vervallen te sijn, op poene so verre de selve binnen de voorschreven gesetten tijde niet en komen, dat de vruchten van haer-luider goeden hoedanig die oock sijn, aengelagen en geappliceert sullen worden tot vorderinge der gemene sake, ter tijd en wijlen zy-luiden wederom gekomen sullen sijn: welverstaende dat uit de voorschreven goederen betalinge met kennisse van saken gedaen sal worden 't gene sy anderen deugdelijken schuldig sullen wesen. En gemerkt by den toevoer van de victualie de vyanden grotelijks gesterkt worden, so interdiceren wy eenen yegelijk onder onsen gebiede staende, den vyand of die Steden die hen als noch niet en hebben met ons geconformeert, eenige toevoeringe van victualie of eenige andere goeden en koopmanchappen te senden, brengen of doen brengen, op poene van te verbeuren deselve goeden. Bevelende allen Officieren, Tollenaren en Wachthouders van dien, daer toe goede toeficht te dragen, en allen den genen die sy bevinden sullen contraris

van defe ordonnantie te doen; aen te halen en tegens den felven te procederen tot verbeurte van de felve goeden. En op dat alles wes voorz is volkomeijk volbracht worde, en daer van niemand en pretendere te hebben ignorantie. Ordonneren wy die van den Rade in Holland dat fy op defe onse ordonnantie en placcate terftond alom daer men gewoonlijk is publicatien te doen, doen publiceren en verkondigen, en doen procederen tot executie van defen fonder enige diffimulatie: autoriferende den voorz deurwaerder van den Hove de voorz publicatie fonder vertrek over al na oudergewoonten te doen. Des t'oorkonden hebben wy defen met onfen name getekent en onfen groten zegel daer onder aen laten hangen. Gegeven in onfen veldleger tot Hellenrade by Ruermonde op den 23 dag der maend van Augufto in den jare ons Heeren 1572. Ondergetekent, *Guillaume de Nassau*. Op de plijke ftond gefchreven: By bevele van fijne Excellentie. Ondergetekent,

BRUYNINK.

Two dagen na het uitgeben des boozfz Placcaets / heeft de boozfz Prince noch gemacht fchiere ordonnantie en instructie / op dattet land van Holland wel politijhelijk soude werden geregeert / want de ongeregeltheid van het krijgsvolk was seer groot / byfonder van de gene die t'scheep op vyrbuit hadden gebaren / die fo seer verkwilbert waren datse fonder onderscheid / fo Oeeftelijken als wereltijke en op den huisman / rooofden en plonderden niet anders dan oft openbare branden getoeft waren / en of fy geen ander booznemen en hadden gehad dan t'Land en luiden te bederven. De principaelste van defen waren de boozfz fchepen Wybe Zuyffz Hobel / Steelman / Polbeek / Croc / en meer andere die mette Grave van der Mark in t'Land gekomen waren / fuit dat vele goede luiden die de sake wel toegebaen waren / en die liberalijken gecontributeert hadden / fiende dese grote ongeregeltheid en de quade beleidinge der saken / en datter fo weenige straffe ober gedaen worde / mederom witten Lande togen en wilden de sake wat kan berde aenfiem / want hen-luiden dochte dat zodanige onordeninge niet en soude konnen lange biftaen. Daerom fo heeft de boozfz Prince van Orangien om hier in te boozfen en boozkomen / dat fijne goede jonstige branden niet en fouden toe fijne branden boozden gemacht / dese navolgende instructie en ordonnantie gemacht.

Ordonnantie en instructie by den Prince van Orangien gemacht booz die van Holland / om by provifie daer na t'felve Land geregeert te worden.

Wllhelm by der gratie Gods, Prince van Orangien, Grave van Nassau, &c. Also wy metter daed bevinden dattet Land van Holland in dese bevrydinge des Vaderlands uit der Albanifer en Spaenser tyrannye, en t'felve in fijn oude vryheid en welvarentheid te restituieren t'welk wy metter hulpe Godes voor-genomen hebben te volkomen, ons principalijken by-gestaen heeft, fo met eene grote merkelyke fomme van gereede penningen, als met brieven van verbande t'onfer ernstlijke verfoek en bede, gegeven voor de betalinge van den Oversten Ritmeesteren, Capiteinen en Hopluiden van den ruiteren en knechten, om den felven te beter en te williger te doen opfitten, monfteren en onder eede te komen. Om welks voorz en beloofde penningen op te brengen, en te furneren, sal nodig zijn t'voorz Land in lijn geheel en welvarentheid te conferveren, en den ingefetenen van dien alle contentement te geven, en van alle foule en overdaed van knechten fo wel in Steden als ten platten Lande te bevryen, op dat fy middelen daer toe mogen hebben en hare goede willeen affectie gecontinueert werden, en gene afkeer van saken en krijgen. So ist dat wy met lange en rijpe deliberatien hier op gelet hebbende, bevinden daer toe voor al nodig te zijn t'felve Land in fijn oude costumen, privilegien en vryheden t'onderhouden, fo ons voornemen in t'generael daer toe is streckende, en ook den Staten deffelfs Lands een goed genoeg te geven, dattet Land ordentelijk geregeert mach worden. Hebben tot dien einde voorgevomen

daer in niet te doen of t'ordonneren dan by advijfe van de felve Staten, fo dien de gelegenheid des Lands en humeuren van den ingefetenen van dien best kennelijk zijn. Willende tot dien fijne defe onse ordonnantie en instructie by eenen yegelijken en over al in den Lande van Holland met fijnen appendentie onverbrekkelijk by provifie onderhouden en achtervolgt te worden. Eerst en al voren om t'Land in fijn oude vryheid te brengen fullen de Staten by hare Gedeputeerde doen inventariferen en copye maken van alle des Lands privilegien, gerechtigheden en chartres, berustende op den huife en Castele van der Goude, latende d'originalen aldaer, daer toe wy hen-luiden autoriferen by defen om de felve gefien wefende; weder geobserveert en onderhouden te mogen werden.

En op dat des Lands Domeynen en inkomen geconferveert en behoorlijk ten gemenen profijte van den Lande geemployeert mogen worden. Ordineren wy dat voor al de Camer van de Rekeninge geredintegreert worde, en dat de Staten andere personen bequaem wefende tot Rekenmeesteren, Auditeuren en Clerken in de plaetse van den genen die vertrocken zijn, nomineren fullen, om by provifie geconfermeert en gefurrogeert te worden, die met den genen die gebleven zijn goede toefichte fullen nemen dat de Domeynen niet vermindert en de penningen van diea wel en na behoren, tot vorderinge van de gemene sake, en also tot dienste van de Coninklijke Majesteit t'onfer ordonnantien befteed worden, tot welken fijne fy boven den gewoonlijken eed, *mutatis mutandis*, ook fweren fullen dese onse ordonnantie te gehoorsamen en alle devoir te doen om t'land van d'Albanife en Spaense tyrannye te bevrijden, en t'felve weder in fijn oude vryheid gesteld te mogen worden.

Dat fy ook in plaetse van particuliere Rentmeesters en Ontfangers van den voorz Domeynen en inkomen die vertogen zijn, andere personen daer toe fuffifant en bequaem wefende fallen nomineren, om ook by ons by provifie geconfermeert en gefurrogeert te worden in de plaetse van de gene die vertrocken zijn. Wel verftaende dat de Rentmeesters die gebleven en (F. 1572) niet vertrocken en zijn, gehouden fallen zijn (also de Rekenmeesteren in hen vertrocken de Registeren van de Camer met hen genomen hebben) misgaders den state van hare ongefloten en lopende rekeningen terftond ter Camere over te leveren, om die aldaer te registreren ist nood, en dat de gefurrogeerde voor alle cautie voor haren ontfange ter Camere fullen stellen en den behoorlijken eed doen, den welken als dan by den Rekenmeesteren den state van haren ontfange uit voorgaende rekeninge (by fo verre die te bekomen zijn) of by andere wegen en middelen gegeven fal worden, om hen in haren ontfang daer na te mogen reguleren, en in uitgeven niet brengen dan t'gene hen by ons of die van den rekeninge geordonneert fal zijn, die hare rekeninge ter Camere ter presentie van een Gecommitteerde van den Staten doen fal.

Sullen mede de voornoemde Staten in plaetse van meester Jacob Bol die vertrocken is, eenen anderen of meer indient hen goed dunkt, daer toe bequaem en gqualificeert zijnde nomineren totten ontfange van alle des gemenen Lands ommeflagen, om by ons geconfermeert te worden, de welke na dat fy behoorlijke cautie gesteld fullen hebben, terftond in haren ontfang fullen treden en gene penningen in uitgeven mogen brengen dan ter ordonnantie van de Staten die hen rekeningen ook doen fullen voor den Staten en een Gecommitteerde uiter Camere.

En op dat de Staten te beter contentement van als mogen hebben, willen wy dat fy ook een fullen nomineren totten ontfang en uitgeve van den penningen toe de krijgshandeling binn den Lande van Holland behoevende, om by ons onder behoorlijke cautie en eed geconfermeert te worden; die gehouden fal zijn hem in fijnen uitgeven te reguleren na t'gene hem by den Superintendent en twe Commiffarissen (die de Staten mede nomineren fullen om by ons geconfermeert